

Vplivi na oblikovanje sestrskega poklica — Vloga strokovnega društva*

Catherine M. Hall

Pred začetkom razprave o predmetu tega referata se mi zdi potrebno definirati najprej pojem »sestrski poklic«. Morda se zdi to odveč, saj publiko, ki so ji namenjene te besede, sestavljajo vendar zvečine medicinske sestre. Zato je v pojmovanju našega poklica pričakovati neko enotnost. Zaradi razno- vrstnih izkušenj, ki nastajajo za poklic že med šolanjem ter kasneje med delom in gotovo vplivajo na oblikovanje predstave o poklicu, pa pričakovane enotnosti ni.

Sestrski poklic dosega v raznih državah različne razvojne stopnje. Medi- cinske sestre opravljajo svoje delo v okviru različnih socialnih in pravnih struktur, soočajo se z različnimi problemi zdravstvenega varstva, v prizade- vanju, da bi razvile svoje službe, pa se srečujejo z različnimi ovirami. Vsi ti faktorji vplivajo na koncept, ki ga imamo o sestrskem poklicu, kateremu pripadamo.

Karakteristike poklica

Da bi oblikovali skupen enotni koncept poklica »medicinska sestra«, moramo najprej ugotoviti, katere so splošne značilnosti tega poklica, in to katerekoli stopnje. Odgovor ni lahek. Če se opiramo na avtorje, ki so se ukvarjali s tem problemom, lahko navedemo 12 glavnih karakteristik poklica.

1. Služi družbi, zajema specializirana teoretična in praktična znanja.
2. Razpolaga z edinstvenim, specifičnim znanjem. Konstantno si prizadeva to znanje razviti in razširiti z namenom, da bi se izboljšale strokovne službe.
3. Vzgaja lastne kadre.
4. Postavlja si norme, standarde.
5. Svoje službe spreminja, da bi jih uskladil s spreminjajočimi se po- trebami družbe.
6. Sprejema odgovornost za varstvo ljudi, katerim služi.
7. Prizadeva si, da bi bila delovna sila v okviru poklica ekonomično uporabljena.
8. Izboljšuje ekonomski položaj in blaginjo svojih članov ter varuje njihove interese.
9. Motiviran je bolj zaradi svojega poslanstva v družbi kot pa zaradi ekonomskega uspeha.
10. Ravna se po kodeksu ponašanja, ki temelji na etičnih principih.
11. Združuje se zaradi večje moči pri uresničevanju pomembnejših nalog.
12. Upravlja se samostojno.

* Referat na XV. mednarodnem kongresu medicinskih sester v Mexico Cityju, maja 1973.

Sestrski poklic

Ob iskanju karakteristik v sestrskem poklicu je treba poudariti, da je naš poklic še mlad in zato ne vsebuje vseh karakteristik do tolikšne mere, kot jih srečamo pri starejših, ustaljenih poklicih, na primer v medicini ali pravu. Nekateri akademiki, tradicionalisti se še vedno sprašujejo, ali je sestrstvo sploh že doseglo profesionalni status. Kljub temu mislim, da o sestrstvu lahko govorimo danes kot o samostojnem poklicu. S tem v zvezi je spodbudna ugotovitev posebne komisije o sestrstvu, ki jo je ustanovila britanska vlada z namenom, da bi proučila vlogo medicinske sestre in babice, ter je v svojem poročilu opisala sestrstvo kot najbolj razširjen negovalski poklic.

Sestrstvo je poklic, ki nekatere od omenjenih karakteristik poklica kaže v izredno veliki meri, druge pa še razvija. Zato predlagamo sledečo formulacijo koncepta poklica medicinske sestre:

Sestrstvo je relativno mlad poklic, ki je na nekaterih področjih visoko razvit in se dobro zaveda svoje odgovornosti, da razvije tudi tiste dejavnosti, ki zaostajajo in v katerih se »kompleks poklicnih karakteristik« še ne kaže v vsej svoji polnosti.

Spričo vsega tega se nam poraja vprašanje: **»Kdo kontrolira in upravlja sestrstvo?«** Če upoštevamo karakteristike poklica, kot smo jih navedli, se zdi to vprašanje nepotrebno, saj smo nanj že odgovorili: **poklic se upravlja in vodi sam.** Toda verjetno se vsi strinjamo, da sestrski poklic danes ne more v vsej polnosti ustrezati tej trditvi, saj vemo, da delujejo nanj prenekateri zunanje sile. Absolutne samostojnosti sicer tudi drugi poklici nimajo, pomembna pa je stopnja odvisnosti od zunanjih faktorjev.

Profesionalna strokovna organizacija

Mislim, da je posebno pomembna meja, do katere lahko poklic uveljavlja svoj vpliv tam, kjer ne more odločati samostojno. Tu se srečamo z vlogo profesionalnega društva. Posamezen delavec ima ne glede na izredno prizadevanje le omejene možnosti, da vpliva zunaj svojega delovnega mesta. Toda delavci, ki pripadajo skupnemu poklicu, v skupnem prizadevanju lahko širijo učinkovit vpliv na široko področje. Spomnimo se, da je med karakteristikami poklica omenjeno tudi združevanje z namenom, da se dosežejo pomembnejši cilji. Združevanje poklica je realizirano v profesionalnem strokovnem društvu. Prek močnega strokovnega društva lahko poklic uveljavlja svoja mnenja in vpliva tam, kjer ne more odločati v celoti in neposredno.

Učinkovitost vplivanja je odvisna od jasnosti, ki je dosežena v opredeljevanju društvene politike — ideologije. Strokovno društvo je odgovorno za oblikovanje ideologije, ki naj kaže najvišja prizadevanja in pričakovanja ter ideale poklica glede standardov poklicnega izobraževanja ter službovanja in ponašanja v poklicu. Zunanji dejavniki, ki vplivajo na poklic, delujejo zavratalno na ta idealna prizadevanja, zato nastajajo kompromisne rešitve in sporazumi. Ti pa ne ogrožajo celotnosti poklica, kadar so cilji nedvoumno opredeljeni, smer prizadevanja za njihovo uresničitev pa jasno načrtana, čeprav realizacija v smislu idealnih rešitev ni takoj mogoča. Lahko rečemo, naj bi tako stališče bilo za vodilo profesionalnim društvom.

Vplivi na sestrski poklic — vloga strokovnega društva

Tu nameravam opisati dejavnike, ki vplivajo na sestrski poklic, in osvetliti vlogo, ki jo ima sestrsko društvo v odnosih do teh dejavnikov. Le-te sem razdelila na dve skupini: v primarne in sekundarne. Nekateri izvirajo iz značilnosti poklica samega, drugi izhajajo iz situacij, nastalih ob delu.

I. Primarni dejavniki

1. Poklicno šolanje in kvalifikacija

Poklic je odgovoren za vzgojo lastnih kadrov, zato mora zahteve po poklicnem izobraževanju in kvalifikaciji postavljati posebno telo, sestavljeno izključno iz medicinskih sester, ali pa morajo imeti sestre v njem večino. Medicinske sestre se morajo usposablјati v šolah, ki jih vodijo medicinske sestre. Koderkoli sestrstvo še ni doseglo te razvojne stopnje, si mora sestrsko strokovno društvo postaviti to za svojo prvo in najvažnejšo nalogo.

2. Registracija in pravna opredelitev poklica

Sistematična registracija članov poklica prispeva k uveljavitvi njihovega poklica ter hkrati varuje družbo nekvalificiranih vrtnjencev. Če naj ima sistem registracije svoj polni pomen, mora vsebovati tudi določila o disciplinskih ukrepih v primerih neprimerne poklicnega ali osebnega ponašanja. Ti ukrepi lahko po disciplinskem postopku privedejo do izključitve iz registra in prepovedi glede opravljanja poklicnega dela. Člani poklica morajo skrbeti za red v svojih vrstah.

V nekaterih poklicih je običaj, da strokovna društva prevzamejo registracijo v svoje roke. Pri nas srečamo tako situacijo le redkokdaj, zato naj sestrsko društvo poskuša povsod, koderkoli ga še ni, doseči ustanovitev registracijskega organa pod sestrsko kontrolo.

Pravna definicija naslova »medicinska sestra«, ki naj objasni, za katero vrsto zdravstvenega delavca gre, je velike važnosti za uveljavitve poklica, pa tudi za varnost družbe. V državah, kjer naslov »medicinska sestra« ni razjasnjen in pravno opredeljen, si mora sestrsko društvo prizadevati, da to čimprej doseže.

3. Vladna politika

Vladna politika in prioritete, ki jih postavlja na področju zdravstvenega varstva, vplivajo tudi na sestrstvo. Posebno se ta vpliv opazi v državah, kjer je uveljavljeno splošno zdravstveno zavarovanje prebivalstva. Vloga strokovnega društva v tej zvezi je prizadevanje, da doseže pravico konzultacije pri oblikovanju zdravstvene politike. Prav tako mora strokovno društvo imeti možnost, da o svojih mnenjih poroča vladnim organom, bodisi da se ta mnenja nanašajo na poklic ali pa na splošno zdravstveno problematiko.

4. Politika zaposlovanja

Na sestrski poklic zelo močno vpliva politika zaposlovanja. V tem pogledu so nekateri starejši, tradicionalnejši poklici bolj svobodni, ker večinoma delujejo na principu privatne prakse. V primeri s tem so medicinske

sestre največkrat v službenem razmerju, na podlagi katerega prejemajo mesečno plačo. Takšno stanje ni brez posledic za standard poklicnega dela in poklicno etiko. Situacija je še resnejša tam, kjer delodajalec, ne da bi se prej posvetoval s predstavniki poklica, enostransko odloča o politiki zaposlovanja. Politika zaposlovanja se nanaša na probleme, kot so: plače, delovni pogoji, struktura in število personala, razpisni pogoji za sprejem na delovno mesto, možnosti za poklicno napredovanje, zaščita delavčevih pravic itd.

Odločitve o politiki zaposlovanja izhajajo od posameznih delodajalcev, od skupin delodajalcev ali pa so enotne za vso državo. V vsakem primeru mora društvo medicinskih sester sodelovati pri odločanju tudi na tem področju. Strokovna društva naj si prizadevajo dobiti status posrednika v zadevah, ki se nanašajo na razmerja med delavci in delodajalci, koder pa tako ureditev onemogoča obstoječa delavska zakonodaja, naj se društvo poveže z organi ali organizacijami, ki se legalno ukvarjajo s temi zadevami in tako, čeprav posredno, vendarle učinkovito sodelujejo pri razreševanju problematike glede medicinskih sestra.

Strokovno društvo lahko kot alternativo doseže tudi to, da se delodajalec posvetuje o zadevah zaposlovanja s predstavniki poklica, pa čeprav izven društva.

5. Organizacija sestrskе službe

Katerokoli poklicno službo morajo organizirati in voditi le člani tega poklica. To pomeni, da morajo tudi medicinske sestre zasesti upravna mesta na vseh stopnjah v zdravstvu, ker tako lahko vplivajo na odločitve, ki zadevajo sestrsko službo.

Da bi lahko dosegel ta cilj, morajo imeti medicinske sestre možnost, da se primerno izobrazijo, usposobijo za upravljanje in organizacijo. Strokovno društvo si mora zato prizadevati, da s pomočjo univerze ali kakšne druge primerne visoke šole omogoči takšno izobraževanje.

Sistemizacijske sheme delovnih mest sestrskih služb morajo vsebovati vodilna delovna mesta. Le-ta so lahko zasedena le z medicinskimi sestrami. Kjer to ni tako, je naloga strokovnega društva, da posreduje.

6. Razvoj specifičnega znanja

Sestrstvo ima specifična teoretična in praktična znanja, to je tista, ki jih ne srečujemo zunaj poklica. Ta znanja moramo z raziskovanji nenehno bogatiti. Sestrstvo mora postati poklic, ki vse bolj in bolj temelji na znanstveno raziskovalnem delu. Brez zadostne raziskovalne dejavnosti je ogrožen naš profesionalni razvoj, pa tudi delež, ki ga sestrstvo lahko daje zdravstveni službi.

Prehajanje sestrstva iz tradicionalno empiričnega v znanstveno utemeljeni poklic je odvisno od možnosti za vključevanje sestrstva v visokošolski študijski sistem ter od možnosti njihovega vključevanja v to obliko šolanja.

Pred strokovnim društvom je spet ena izmed življenjsko pomembnih nalog, tj. doseči prehod poklica na akademsko stopnjo ter zbuditi med medicinskimi sestrami zanimanje in potrebo po raziskovalnem delu.

II. Sekundarni dejavniki

7. Odnosi do zdravniškega poklica

Sestrstvo je nastalo in se razvilo kot poklic, ki naj pomaga zdravniškemu. V mnogih državah si je danes že pridobilo status ne več podrejenega poklica, temveč poklica, ki je v dopolnilo zdravniškemu.

Ne smemo mimo dejstva, da dogajanja, odločitve v zdravniškem poklicu močno vplivajo tudi na sestrstvo. Oba poklica sta v tesni medsebojni zvezi in odnos med njima bi moral temeljiti na enakopravnosti, če naj ima koristi od tega družba, kateri služita oba. Stopnja samostojnosti, ki jo je doseglo sestrstvo v neki državi, se izraža tudi v kvaliteti odnosov med zdravniškim in sestrskim poklicem.

Strokovno društvo lahko veliko stori za razčiščevanje teh odnosov in ustvarjanje ugodnega medsebojnega razmerja, posebno na nacionalni ravni s tem, da vzpostavi ustrezne stike z zdravniškim društvom. Pričakujemo, da se bo s skupnim delom krepilo medsebojno razumevanje in spoštovanje.

8. Odnosi do drugih poklicev

Na delovnih mestih prihajajo sestre v stik ne samo z zdravniškim, marveč tudi z mnogimi drugimi poklici, kot so: fizioterapevtski, poklic rentgenskega tehnika, socialnega delavca, zdravstvenega administratorja itd. Njihovo delovno področje je natančno opredeljeno, morda bolj kot sestrsko. Da bi ne prišlo do neupravičenega nalaganja del, ki ne spadajo med poklicna sestrska opravila, je potrebno natančno omejiti področja medicinske sestre. Sestrska služba je organizirana neprekinjeno 24 ur na dan in vse dni v letu in medicinska sestra je poleg zdravnika navadno edini zdravstveni delavec, ki je na voljo vedno in ob vsakem času.

Marsikje se dogaja, da medicinska sestra zlasti v popoldanskem in nočnem času opravlja dela, ki so sicer področje drugih poklicev, iz enostavnega razloga, ker ni ustreznega zdravstvenega delavca. Sestrska služba tako slabi, ker troši svoje moči na drugih področjih. Naloga strokovnega društva je, da to prepreči. Najlaže stori to, če jasno določi vlogo medicinske sestre in sestrske službe ter si prizadeva, da se ta vloga tudi uradno opredeli in prizna.

9. Ekonomski viri

Redkokateri zdravstveni poklic se lahko ponaša s trditvijo, da ima na voljo vsa finančna sredstva, ki jih potrebuje za optimalni obstoj in razvoj svojih strokovnih služb. Odločujoči dejavniki so bodisi: vlada v državah, kjer je zdravstvo nacionalizirano, ali pa samostojni delodajalci ali zdravstvene agencije, kjer je zdravstvo v rokah združenj in zasebnikov.

Strokovno društvo lahko vpliva na distribucijo finančnih sredstev na državni ali krajevni ravni. Uspeh tega vpliva pa je odvisen od moči strokovnega društva za utemeljitev svojih zahtev in ne nazadnje od sposobnosti za pridobitev podpore v javnosti.

10. Razpoložljiva delovna sila

V mnogih državah primanjkuje primerno kvalificiranih medicinskih sester. Taka situacija nastane bodisi zaradi

— pomanjkanja finančnih sredstev za šolanje medicinskih sester,

- pomanjkanja finančnih sredstev za nastavljanje medicinskih sester,
- premajhnega števila primernih kadrov za poklicno šolanje,
- odhajanja iz poklica.

Prva dva vzroka sta povezana s problemom razpoložljivih finančnih sredstev, druga dva pa s statusom in ugledom, ki ga poklic uživa med ljudstvom, pa tudi z delovnimi pogoji in plačo.

Strokovno društvo ima tudi tu velik pomen. Kako naj deluje in vpliva, sem nakazala že večkrat.

11. Potrebe in zahteve prebivalstva

Potrebe po zdravstvenem varstvu niso vedno istovetne z zahtevami, ki jih prebivalstvo postavlja pred svojo zdravstveno službo. Potrebe izvirajo iz zdravstvenega stanja, zahteve pa so odvisne od stopnje zdravstvene prosvetljenosti in kažejo odnos ljudi do zdravja in zdravstvene službe. Potrebe in zahteve morajo biti med seboj usklajene, če naj za njihovo realizacijo, kolikor se da, izkoristimo vsa razpoložljiva sredstva.

Strokovno društvo naj skuša na eni strani doseči, da bi se potrebe po zdravstvenem varstvu znanstveno proučevale, na drugi strani pa mora upoštevati zahteve prebivalstva in nanje s sredstvi javnega obveščanja tudi vplivati. Ljudem mora podajati pravo sliko o sestrstvu kot poklicu in obrazložiti vlogo, ki jo ima medicinska sestra v zdravstveni službi.

12. Pomožne službe

Sestraska služba postaja z vsakim dnem bolj zahtevna. Paziti moramo, kako trošimo svoje moči, da bi jih razdajali samo tam, kjer lahko pridejo do največje veljave. Profesionalni delavci morajo delovati na maksimalni ravni svojih zmogljivosti, sicer njihova znanja in druge sposobnosti niso ekonomično izkoriščene. Medicinske sestre lahko to zahtevo po polni uveljavitvi svojega znanja in poklica dosežejo le, če imajo na razpolago nekatere pomožne službe in če se v zadostni meri zavedajo svojega poslanstva in se odločijo za njegova načela.

Uvajanje pomožnih služb je v tesni zvezi z ugledom, ki ga uživa sestraska služba, ter s priznanjem visoke stopnje znanja in sposobnosti kvalificirane medicinske sestre. Kjer medicinska sestra in njeno znanje nista cenjena (to se kaže tudi v slabi plači), naletimo na odpor, ko skušamo uvesti pomožno osebje. Strokovno društvo ima v tej zvezi pomembno nalogo, da se bori za priznanje in ugled kvalificirane medicinske sestre.

V navedenih 12 točkah sem podala pregled nad različnimi dejavniki, ki vplivajo na sestrski poklic, ter nakazala pri tem tudi vlogo strokovnega sestrskega društva. Poleg omenjenih dejavnikov obstajajo verjetno še drugi, ki so več ali manj specifični za posamezne države.

Povzetek

Sestrstvo je poklic, v katerem se za zdaj še ne kažejo v vsej svoji moči vse tiste karakteristike, ki so sicer značilne za starejše, že uveljavljene poklice. Nanj deluje množica zunanjih dejavnikov, na katere lahko uspešno vplivamo z močnim strokovnim društvom.

Strokovno društvo mora oblikovati svojo napredno ideologijo ob upoštevanju dejstva, da sestre, ki danes žive in delajo, pomagajo graditi poklic bodočnosti.

Prizadevati si mora, da pride profesionalno šolanje v roke medicinskih sester, da bodo diplomantke sestrskih šol na primeren način registrirane in da bo njihova pravica poklicnega delovanja zakonito opredeljena.

Boriti se mora za pravico do konzultiranja in predstavnštva v vladnih organih.

Doseči mora tisto stopnjo razvoja, ki bo sestram omogočila, da samostojno organizirajo in vodijo svoje strokovne službe.

Pripraviti mora pot za sprejem sestrstva v visokošolski izobraževalni sistem.

Prizadevati si mora, da med sestrskim in zdravniškim poklicem ustvari take odnose, kakršni naj vladajo med enakopravnimi partnerji.

Jasno naj opredeli vlogo medicinske sestre tudi v odnosu do drugih zdravstvenih delavcev.

Z vsemi silami se mora truditi da zagotovi zadostna finančna sredstva za šolanje potrebnega števila med. sester ter za njihovo kasnejše zaposlovanje.

O sestrstvu mora ustvariti tako sliko, da bo privlačna za mladino, ki se odloča za poklic.

Vse to zahteva, da so plače in delovni pogoji primerni kot v drugih poklicih iste stopnje.

Spodbujati in podpirati mora prizadevanja, da se znanstveno proučijo potrebe po zdravstvenem varstvu ter uskladijo z zahtevami prebivalstva.

Zahtevati mora uvajanje pomožnih služb, da bi ob sistemu skladnega delegiranja specifična znanja in sposobnosti medicinske sestre prišle do maksimalne veljave.

Zavedati se mora pomembnosti sredstev obveščanja in ustvarjanja javnega mnenja ter z ustreznimi dejavniki sodelovati tako, da bosta podobi sestrstva in vloga medicinske sestre podani čim resničneje.

Z a k l j u č k i

Strokovno društvo lahko doseže tako razvojno stopnjo, ko zmore učinkovito vplivati navzven, samo takrat, kadar ga enotno podpirajo članice, ki jih zastopa.

Društvo mora delovati po načelih demokracije in omogočiti vsaki članici ali članu, da aktivno sodeluje.

Postreči mora z vrsto uslug, pomembnih za medicinske sestre in njihovo poklicno delo.

Clani morajo imeti v okviru svojega društva možnost dajati in prispevati pa tudi sprejemati.

Društvo se mora zavedati svoje dvojne vloge, ki se izraža v skrbi za koristi družbe in poklica, ki ga predstavlja.

Ob koncu bi rada citirala Florence Nightingale, ki je imela izreden dar, da je izpovedala velike resnice z malo besedami. Dejala je: »Princip je kot narod. Uspeva le takrat, kadar imajo posamezniki občutek in smisel za skupno odgovornost.« Prepričana sem, da je prav strokovno društvo tisto, ki daje rezultate te skupne odgovornosti. Uspešnost strokovnega društva pa bo tem večja, čim večji bo delež posamezne sestre pri sprejemanju skupne odgovornosti in aktivnem podpiranju društva v vseh njegovih prizadevanjih.

Prev. Stana Kavalič